

ACADEMIAE FRIDERICIANAE

PRORECTOR

CHRISTIANVS
VVOLFIVS

REGI BORVSSIAE A SANCTIORIBVS CONSI-
LIIS ACADEMIAE PROCANCELLARIVS IVRIS NATVRAE
AC GENTIVM VT ET MATHESEOS PROFESSOR PVBLI-
CVS ORDINARIVS PROFESSOR PETROPOLITANVS HO-
NORARIVS ACADEMIAE REGIAE SCIENTIARVM PARISI-
NAE SOCIETATVMQVE REGIARVM BRITANNICAE
AC BORVSSICAE MEMBRVM

SENATVSQVE ACADEMICVS

ANNA SACRA

NATALIVM
DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI

AD D. XXV. DEC. clo Iscc XLI

INDICVNT

COMMENTATIONE

QVA

IVDAEI CHRISTIANAE DIVINORVM DE NA-
TIVITATE MESSIAE VATICINIORVM EXPLI-
CATIONIS CONFIRMATORES

SISTVNTVR.

H A L A E

IN TYPOGRAPHIA IO. CHRISTIANI HENDELII,

Quando aduersus Iudæos Christiana tuenda est religio; progressis ad factam a Deo patefactionem specialem, nobis id cumprimis agendum esse putamus, vt Veteris Testamenti loci, qui ad Messiam spectant, huic asserantur, & quis reliquus eorum sensus sit, recte demonstretur. Recentiores quidem Iudæi, vulgus maxime eorum, & semidocta plebs, cum christianis disputantes, plerumque enituntur & contendunt, quam maxime possunt, vt plurimos locorum illorum, amoto Messia, alio detorqueant, aut certe ab iis omnem auerruncant sententiam, quæ christianis patrocinetur.

Ab his igitur dum verum defendimus sensum, si gentis huius inspicimus volumina vetustiora: singulare se nobis vindicandæ veritatis offert subsidium; nempe nobiscum in omnibus, aut in præcipuis saltem momentis, amicissime consentiens plurimum ad Messiam pertinentium locorum interpretatio & explanatio. Libri sunt, quos Iudæi magni aestimant, quorumque nonnullis diuinam auctoritatem attributum iuere. (a)

Quapropter non pauci ex illis, qui Christi aduersus gentem hanc scripserunt (b) defensionem, eius generis sententias Iudaicas scriptionibus suis inseruerunt; nec desuere, qui eas seorsim colligere adgrederentur. (c) Inter illos eminent RAYMUNDVS MARTINI, seculi decimertii scriptor; quem secuti sunt PORCHETVS & GALATINVS, apparatu illius immodeste vsi; IOSEPHVS de VOISIN, IOAN. MULLERVS, IOAN. ERISCHMUTHVS, IO. ANDREAS EISENMENGERVS, CALVOERTVS, alii (d). In rudeto autem hoc iudaico multa etiamnum latere, quæ nobis vsui esse possint, res confessa est, & nouis præterea inquisitorum inuentis comprobatur (e). Fuit etiam inter doctores nostræ ætatis profelytos, qui tam vtilia testimonia, de integro ex patriis voluminibus con-

(a) EISENMENGER im Entdeck en Iudenthum, Part. I. p. 208. 209

(b) Quorum indicem exhibet Io. Christoph. WOLFIUS in bibliotheca Hebraea, part. II. pag. 994. - 1048 & pag. 1110 - 1135.

(c) E. g. WITSIVS in Iudæo christianizante.

(d) Quibus accensendus videtur præsul Berolinensis, REINBECCIVS, nuper mortalitate interceptus, ob rabbinicorum de veritate christiana testimoniorum collectionem, factam in opere, quo Augustanam confessionem illustrauit, parte III. a pag. 70 - 93.

(e) Pertinet huic industria viri cl. Christiani SCHOETTGENII, cui iam duo volumina Horarum Hebraicarum & Talmudicarum debemus.

conquista, Rabbinico commentario; MICHLAL IOPHI, suis locis adire-
re coepit; sed non ita multo post morte praematura opus abrumpebatur.

Nos in praesenti, festo tempore seruietes, ex Iudaeorum senten-
tiis, quae vereris testamenti de Messiae natiuitate locorum explicationi
christianae suffragantur, quasdam pro specimine in medium adferemus.

De mulieris semine GENES. III, 15. dicitur: fore, vt illud serpen-
tis conterat caput, ipsius autem ab hoc calx conteratur. Doctores etiam

Iudaici hic inuenerunt, quod ad Messiam referrent. Serpentem in cor-
ruptela non solitarium fuisse opinantur, sed sociatum cum illo cacodaem-
onem, Sammael, dictum. (f) Deinde TARGVM IONATHANIS haec ha-
bet sub finem translati, expositique loci nostri: *verum illis, ex muliere*

enatis, ac in calce a te, serpente, ob legem violatam, laests, erit medicina;
tibi autem, (serpenti,) medicina minime erit: exerim illi in fine, (id est)

(g) *tempore regis Messiae, conculcandi actionem obturi sunt. (h) SOHA-*
RIS adiungamus testimonium, quod haec complectitur: Deum consti-

tuisse, Messiae tempore, serpentem malignum e mundo euicere; idque cog-
nosci ex Zoch. XIII, 2 ubi dicitur: spiritum immundum auferam ex terra

(i). Aliis locis eadem haec sententia reperitur; additurque: *id intel-*
ligendum, cum Gen. III. serpentis caput contritum tui adfirmetur; item:

serpentis nomini cupiditatem prouam subiacere (k). In BRESCHIT RABBA

commemoratur: lapsum Adamum, cum sol, exeunte Sabbatho, occi-
disset, luce, qua eius antea praedirus fuisset vultus, quaeque solis noctu

reddidisset vicem, se priuatum animaduertisse, eaque iactura percussum

A 2 di

(f) Targum secund. Job. XXII, 7. Maimonides in more Nebuchim, lib. 2. c. 30.
Pirke R. Eliezer, c. 30. Sobar. ad Genes. III. fol. 27. col. 1. edit. Cremon. at
fol. 105. edit. Sulzbac.

(g) Conf Targum Hierosolymitanum, & BUXTORFIVS in Lexic. chald. talm. & rab-
binico, sub voce עקב.

(h) ברום להון יהוה אסו ולך לא יהא אסו ועתידין אינון
למעבר שפוחא בעיקבא בוומי מלכא משיחא:

Vocem שפוחא BUXTORFIVS in Lexico conterendi, seu conculcandi actum in-
terpretandum esse censet; quod Edmundus Castellus quoque in Lexico heptaglot-
to, sub voce שפה, approbavit, & allatum ab aliis *emplasiri* & *incolumitatis*
significatum, cui tamen magis fauere videtur Targum Hierosolymitanum,
postposuit. (i) Genes. fol. 37. col. 145.

(k) fol. 76. col. 301. fol. 77. col. 305. fol. 108. col. 438. & 440. apud SCHOETT-
GENIVM in Horis Hebraicis & talmudicis, tom. II, p. 167. & 94.

dixisse: *fortasse is, de quo scriptum est: hic conteret tibi caput, & tu conteres calcem eius: venit, ut se mecum coniungat.* Et (porro) dixisse: *certe nox conteret me.* (Scriptor addit:) *Mirum! Quid fecit sanctus, summeque laudandus Deus? Praeparaueras sibi duos felices, quos collisisti; & exitu ignis; super quo ille benedixit. (l)*

Lucis quoque aliquid ex eo proficiscitur, quod de Adamo posteriori, quo nomine Messias notatur, tradiderunt Rabbinus (m); nec non ex pactione, quam iudem Deum cum Messia de luendis Adami, omniumque eius posterorum peccatis fecisse dicunt (n); quemadmodum deinde cum Adamo nocenti Messiam comparauerunt piacularem, non dubitantes fateri, damnum, quod illius peccato genus humanum fecerit, ab hoc abunde refartum iri. Praeclarum de hac re in libro antiquissimo, SIPHRI, extat testimonium (o). Et in BRESCHIT RABBA haec reperimus: *Litcet res omnes sic creatae fuerint, ut habuerint perfectionem; ortamen, quamprimum Adamus prior peccauit, corruptae sunt: nec prius illis sua contingit instauratio, quam uenerit filius Perexi; (id est, Messias, ex Pereziana Iudae progenie oriundus.) (p)* Id non dissimulatur in MATTHE-

NOTH

(l) in *Medrasch Rabboth ad Legem & quinque volumina*, Amstelod 1725 Breschit Sect. 12 fol. 10. col. 3. במצאי שבת ניטל זיוו ממנו (אדם) וטררו מבן ערן... אותה האורה שנברא בה העולם. אדם הראשון עמד והביט בה מסוף העולם ועד סופו... כיוון ששקעה החמה במצאי שבת. התחיל החושך ממשמשת ובא. באותה שעה נתירא אדם הראשון. אמר שמא אותו שכתוב בו הוי' ישופך ראש ואתה תשופנו עקב בא להזדוג לי. ואמר אך השך ישופני אתמהא. מה עשרה לו הק"ב זימן לו שני רעפים: Verba Adami priora vir doctus pro spei, & sanctae, quae filio Dei cum primis hominibus fuerit, consuetudinis argumento habuit. At, ut alia praetereamus, sententiae isti obstare quodammodo videntur verba illius posteriora, & vocis הזדוג alibi ad hostilem sui cum alio coniunctionem, seu aggressuram, translatus usus: e g in *Medrasch Rabboth ad Debarim*, sect. I. fol. 434. col. 3 sub finem.

(m) Vid. *SCHOETTFGEN*. tom. I. p. 672. 673. (n) *Ialkut Schimoni* part. II. fol. 359. (o) Vid. לעת ערב אור libellus Iudaicogermanicus, hic sumtu instituti Iudaici editus, fol. 30. col. a. edit. I.

(p) in *Medrasch Rabboth*, Breschit, fol. 10. col. 3. & 4. אע"פ שנבראו הדברים. אל מליאתן. כיוון שחטת אדה"ר נתקלקלו. ועוד איבן התרין לתקונן ער שיבא בן נרץ:

NOTH KEHÜNNA, subiecto *Medraſebicae* tractationi commentario; nam hic additur, Meſſiam ex Perezō ortum habiturum (q). Nec ab re fuerit, Rabbinorum recognoscere ſententias de verbis, quae Eua poſt primum, (r) tertiumque (s) partum proloquuta eſt; & de notitia naſcitur Meſſiae, ad ipſas Lothi filias propagata (t). Eo itidem referas Lamechi de filio, Noacho, dictum (u), huiusque nomen cum Meſſiano, Schilo, comparatum; quo utroque reſtituendae quietis & tranquillitatis notionem contineri videmus.

Alter gradus diuinae patefactionis, qua naſcitur Meſſiae ſtirps indicata fuit, iſ eſt, quod Abrahamo, Haaco & Iacobo per interualla de orituro ex poſteris ipſorum Meſſia obtigit promiſſio (x). Deprehendiſſe autem in illa aliquid de Meſſia Iudaeos, SONAR teſtimonium perhibet. En verba quaedam eius: *Iacobus benedictionem accipit a patre . . . Quaedam ex illis (benedictionibus) impletae fuerunt hoc ſaeculo; omnes vero tempore regis Meſſiae implebuntur* (y).

Tertius in eo conſtituitur gradus, cum ex Iacobi filiis eligeretur Iudas, ex cuius tribu generis humani ſoſpitor ortum haberet. Eo maxime referendus eſt locus, Genef. XLIX, 10. vbi Iacobus ſub mortem vaticinatur: *ſceperum a Iuda non receſſurum, nec deſuturum ex eo natum legiſlatorem; donec Schilo, ſeu tranquillitatis effector, veniat* (z). Non tribus ſolum Iſraeliticae gentis deſignatur, vnde enaſciturus ſit Meſſias: ſed praedicitur etiam tempus; nimirum illud, quo reipublicae Iudaicae ruina ultima & funditus facienda euerſio cominus immineret. Sermonem vero Iacobo de Meſſia eſſe, huiusque natiuitatem in triſtiſſimum illud aeuum incaſuram, doctores Iudaici aſſentiuntur.

A 3

TAR-

לימות המשיח הבא מן פרץ; (q)

- (r) Gen. IV, 1. conf. *Targum* Ionathanis; & *Seb. SCHMIDT* diſputatio de fide matris, Euae, in *Faſcie*, diſputationum theologicæ-philologicarum, p. 46-96.
- (s) Gen. IV, 25. Conf. *Breſchit Rabba*, ſect. 23 fol. 23 4. ſin. *Medraſib Ruth Rabba* fol. 43 3. 4. & *Raymundi Martini*, Pugio fidei, Part. II. cap. VII, 4.
- (t) Gen. XIX, 34. Conf. *Tanchumae* verba apud *Raymundum Martini*, Part. II. cap. VII, 4. (u) Gen V, 29. & XLIX, 10.
- (x) Genef. XII, 3. XIII, 18. XXII, 18. XXVI, 4. XXIX, 14.
- (y) Ad Genef fol. 85. col. 338. Conf. *Berichi von einem Verſuch das Jüdiſche Volck zur Erkaentnis und Annehmung der chriſtlichen Wahrheit anzuleiten, dritte Fortſetzung* pag. 32-41. in notis.
- (z) Vid. Deut. XXXIII, 21. & *Targum* ad h. l. Pf. CII, 9. Ief. XXXIII, 22.

TARGVM ONKELOSI haec habet: *non recedet dominator e domo Iudae, nec scriba e posteris eius unquam, donec Messias veniat, cuius regnum est (a)* Subiicimus IONATHANIS TARGVM: *non deficient reges & dominatores, e domo Iudae profecti, le. emque docentes scribae, ex semine eius (nati) usque ad tempus, quo rex, Messias, veniet (b)* Consentit quoque HIEROSOLYMITANVM. In TALMVDI disputantes (c) de Messiae nomine commemorantur doctores; quorum vnus ait: *Schilo ei est nomen; quandoquidem dictum est: donec veniat Schilo (d)*. In ECHA RABBATHI eadem reperitur disputatio (e). In BRESCHIT RABBA ista est confessio: *non recedet sceptrum a Iuda - - donec veniat Schilo, id est, Messias (f)*. Idem dicitur in SOHAR CHADASCH (g). In eundem modum fatur KIMCHIVS: *varicinium de Messia (loquitur.) Voci, S hebbet, etiam sceptri notionem tribuit, eoque dicit dominium significari; ac praeterea in explicando verbo, mebokek, propius nobis accedit, quam Targum Ionathanis & Hierosolymitanum. Scribam enim eius ordinis intelligit, qui ad Principis pedes sedeat (h)*

R. IOSEPHVS ALBO annotat, vnde Onkelosus, haec Messiae tribuenda esse, accepit: *Onkelos, inquit, profelytus, (ex gentili Iudaeus factus,) qui id (explicationem, mox memorandam) accepit ex Schemaja & Abbatlione, qui templi secundi tempore vixerunt; verba: non recedet sceptrum a Iuda: ad Messiam pertinere, interpretatus est; quoniam ita (interpretanda esse) acceperat ex Schemaja & Abbatlione. Atque hoc modo facta huius sententiae traditio manibus (quasi) nostris usque in hunc diem pertracta fuit (i).*

R. ABBA-

לא יעדי עבד שולמן מדבית יהודה וספרא מבני בניהו
עד ערמא עד דייחי משיחא דהגליה היא מלכותא: (a)

לא פסקון מלכין ושליטין מדבית יהודה וספרין מאלפי
אורייחא מזרעיה עד זמן די ייתי מלכא משיחא: (b)

(c) Sanhedr. fol. 98. col. 2.

(d) שילה שמו שנאמר עד כי יבא שילה:

(e) ad cap. I, 16.

(f) in Medrafeh Rabboth, Breschir, sect. 98. fol. 85. col. 2. init. לא יסור שבט מיהודה עד כי יבא שילה זה המשיח:

(g) ad Psal. XLV, 7. fol. 42. 2.

(h) In libro Radicum; sub vocibus שלה, שפט, & חקק apud Caluorium in Gloria Christi, qu. 131.

(i) In Ikkarim, c. 42. apud Caluorium qu. 131.

R. ABRAHAMVS SEBA: *Sebilo*, ait, *indicat regem, Messiam (k)*. Item hæc circumfertur narratio R. RACHMONIS: *cum Synedrium ex Liscbeat baggafit*, (conclavi, in quod conuenire solebat,) *migraret, iudicio causarum criminalium obdicato*; (assessores eius) *confuto cilicio, suisque (induto) cutibus, ac facto sibi capillum euellendo caluitio, dixerunt: vae nobis! nam sceptrum a Iuda recessit, nec tamen Dauidis filius venit (l)*. Sentit etiam nobiscum IACOBVS TAVVSIVS, Iudaeus, qui volumen Mosaicum in Perficam linguam transtulit, atque ira reddidit locum nostrum: *non recedet imperium a Iuda, & scriba e medio filiorum eius, donec eius veniat Messias (m)*.

Lege quoque, sis, quod Cabbalistsæ (n) ex arte sua, *gematria*, circumnotarunt; nosce, Talmude indice, arcanam *R. Chijæ* de aduentu Messiae opinionem, at in ebrietate proditam; (o) perpende, quæ Rabbini, verba explicantes, locum nostrum proxime sequentia, profitentur (p).

Veniamus nunc ad quarrum diuinæ de Messia natiuitate prædictionis gradum, quo familia Dauidis genitrix constituta fuit. POSTERIORIS SAMVELIS LIBRI CAPITUM SEPTIMO adhibeamus meditationem, si rem accurate cognoscere velimus; verum non sine commentario Dauidico, Psalmorum volumine, ac prophetarum concentu, qui ab hoc tempore vixerunt (q). Messiam in capite illo a Iudæis agnitum fuisse, ex quibusdam

(k) In צָרוּר הַמֶּרֶר, fol. 37. col. 2. apud *Eisennengerum*, im Entdeckten Iudenthum, Th. II pag. 548.

(l) Apud REINBECCIVM lib, cit, pag. 74. Conf. *Raymundus Martini*, part. II. cap. IV. § 3. & 6. et *Schoertgenius* tom. II. pag. 494 & 977.

(m) نه کردن سلکنتی از یهوده و دبیر گیب از مهانی فرزندانی
اوتدا که دیبای مسیح ان تدا

(n) e.g. *Baal Hatturim*. (o) *Sanbed*, echad dine mammonot, fol. 38.

(p) *Targum Ionath.* & Hierosolymit. *Talmud*, cod. Berachoth, fol. 57. i. *Sobar*. Genes fol. 127. col. 505. & 506. fol. 128. col. 508. *Breschit rabba* sect. 99. fol. 98. i. *Medrasch Thillim*, ad Ps. CXXIIX. 2. fol. 46. 4. *Pesikta rabbathi*, fol. 60. i. Vid. quoque tract. cuius hæc est inscriptio: *Iacobi patriarchæ de Sebilo vaticinium, a deprauatione Io. Clerici assertum, opera & studio Seb. Edzardi, Hamb. 1697.*

(q) *Adi*, sis, commentarium *Raschianum* ad 2 Sam. XXIII. i. & *Talm. tr. Sanbed*, cap. Chelek, vbi R. *Iochanan*, prophetas omnes de Messiae æuo vaticinatos esse fatetur. Quod *Raschius*, *Zach*, IX, i. exponens, confirmauit.

dam A BARBANELIS (r) & ALSCHECHI annotamentis concluditur (s).
 IESAIÆ CAPVT SEPTIMVM id aperit, quod virgo illibata ipsum
 paritura sit. (r) CAP. IX, 5. 6. in hunc modum propheta loquitur: *Nam
 puer natus est nobis, datus est nobis filius, estque principatus super humeris
 eius, & nomine suo vocabietur mirabilis, consiliarius, Deus heros, pater æ-
 ternitatis, princeps pacis, Amplificationi principatus & pacis non erit fi-
 nis, in solio Davidis, & in regno eius; ad hoc stabilendum, & fulciendum
 ipsum iure & iustitia: ab hoc tempore vique in æternum; zelus lehoue
 exercituum hoc faciet.*

De natiuitate Christi hoc maxime praedicitur: ipsam generi huma-
 no profuturam, vtpote diuinum inde nacto munus, puerum, eundemque
 filium (Dei;) diuinæ participem maiestatis; qui regnum conditurus sit
 immensum, æternum, pace abundantissimum. Mentio Davidis, regnique
 Dauidici, nos ad eam, quae huic obtigerat (u), pollicitationem reducit,
 illiusque firmandae subseruit interpretationi christianae; inprimis, si re-
 liqui

(r) ad h. l. fol. 148. d.

(s) ad h. l. fol. 66. c.

(t) Haec recognoscens offert nobis veniens e Belgio profelytus ab auunculo suo,
 qui a c1010ccxxxvii. octogenarius decessit, compositionem librum. inscriptumque:
 ספר תולדות עמנואל האמיתי מהעלמה הכלה כנערה
 בתולה המארשה ופלונתא בזמן אכילת הפסח מישוע והוספנו
 גם בתוך זה להראות עוד יותר שהעמנואל הוא ישוע
 המשיח בן אלהים ודמות השני באלהות עם האב ורוח
 הקודש המוליד ממשרתו ככה ונביא ומלך בשנים לעולמי
 עולמים hoc est, Vera Immanuelis generatio ex virgine, viro a sponsata, secun-
 dum prophetiam Iesaiæ, cap. VII, 14. ex qua contra Iudæos probatur, עלמנו
 hic dicitur, matrem esse Messiae, ipsumque עמנואל Messiam Iesum esse Nazarenum.
 Nec non elucidatio quaestionis illius: quo tempore Christus Pascha cum
 discipulis suis celebrauerit: quod ex Ioh. XVIII, 28 secundum ritus ecclesiae Iu-
 daicae factum esse, probatur. Hic duo tractatus sequuntur alii quinque; (at
 non sequuti sunt, nemine suppeditante sumus:) cuiusmodi sunt, de sacrosan-
 cta Trinitate, de Deitate Iesu Nazareni, filii Dei, & illius murere pontificio, pro-
 phetico ac regio. Quorum omnium veritates non tantum e scripturis sacris, ve-
 rum etiam e veterum Iudæorum scriptis Talmudicis demonstratae sunt, auctore
 CHRISTIANO MEYER, ecclesiae Iudaeae Hamburgensis ante conuersionem ad Chri-
 stum doctore, hebraice & latine. Amstelod. sumptibus auctoris, apud Cornelium
 ab Hoogenhuyzen. MDCCXXII. 4. pars 1. constat pag. 216, secunda 292.
 (u) 2 Sam. VII.

liqui loci, quibus etiam futurus Messias ex prole Dauidica ortus praenunciatus est, simul ponderentur.

TARGVM IONATHANIS post verba, *pater aeternitatis*, insertam habet vocem, *Messias*. In BRESCHIT RABBA haec leguntur: *quare dicitur (Zeph. III, 9.) seruient (omnes gentes) ei, (Messias,) humero vno? quoniam principatus eris super humero eius, (Messias;) quemadmodum dictum est: Et eris principatus super humero eius, &c. (x)* In DEBARIM RABBA Iacobus Esauo, ipsum, ut in Seir secum veniat, hortanti, respondens introducit: *ad hoc (antequam in Seir, Idumaeam Romanam, per posteros meos perueniam, eius debellarum nationes,) id restat mihi, ut sistam regem, Messiam; de quo scriptum est: quoniam puer (natus est) nobis (y). Et in ECHA RABBATHI (z) R. Iose, Galilaeus, memoratur, dicens: Messias etiam pax nomen (praebet;) etenim de eo dictum est, (quod) pater aeternitatis, princeps pacis sit. BEN SIRA, Messias exponens nomina, quincuplicem ex loco nostro appellationem desumit. (a) Vide etiam, si lubet, quae Talmudici doctores, ad hoc, & proxime antegressa Iesaias capita respicientes, de denegata Hiskiae dignitate Messiana comminiscuntur. (b)*

Cap. XI, 1. Iesaias vaticinatur: *exibit virga ex trunco Iischaui, & succulus e radicibus eius fructum feret*. Clare indicatur, ex Dauidis, cuius Iischaus pater fuit, familia nasciturum Messiam; illam vero tempore isto, omni amissa potentia ac splendore, paupertinam fore, & contentam; Messiam ipsum minime cum pompa appariturum, sed humiliter.

TARGVM IONATHANIS hanc continet sententiam: *egredietur rex ex filiis Iischaui, & Messias ex posteris eius progeminabit. (c)* Nec TAL-
B
MVDIS

(x) Ad Gen. XLI, 44. apud Caluorium. qu. 88.

(y) *Medraſch rabbath*, Debarim, fe& I fol. 424 col. 4 אמר לו עד עכשיו לי להעמיד מלך המשיח שכתוב בו כי ילד לנו: Caluorium verba haec, inserto additamento, *הק"ב* id est, *הוי"ה* ברוך הוי"ה, אומר לו, Deo attribuit, qu. 88.

(z) In praefatione eius, apud Caluorium, qu. 88.

(a) Edit. Amstelod. 1679. fol. 40. B. Io. HEV. MICHAELIS in notis ad h. l.

(b) *Sanbedr.* Chelck, fol. 94 col. 1.

(c) יפוק מלכא מכנחיה דישי ומשיחא מבני בכוריה יתרבי:
 Conf. ВУХТОРЕН Lexicon. chald. sub voce רבה.

MVDIS deest assensio. Nam in eo legitur: *de Messia scriptum est: & exhibit germen.* (d) In BRESCHIT RABBA haec extant verba: *hic est rex, Messias, quemadmodum dictum est: & exhibit virga, &c.* Item: *ex Iudanaus est Messias; sicut dictum est: & exhibit virga ex stirpe Ischobai.* (e) Alio loco, (f) vbi Thamaris mentio fit, ex qua Iuda Perezum genuit, cuius stirps Messiam datura erat: (dixit (g) Thamar: des mihi) *figillum tuum; hoc* (indicabat) *regnum: - - - & baculum tuum; hic* (significabat) *regem, Messiam; quemadmodum dictum est: exhibit virga ex trunco Ischobai.* (h) Eundem sensum profert expositio, quam ECHA RABBATHI habet. (i) KIMCHIVS: *haec pericopa, inquit, temporibus Messiae complebitur.* (k) RASCHIVS: *hoc: & surculus fructuosus erit: quin rota haec materia de Messia* (interpretanda est. (l) In IALCVT SCHIMONI haec legimus: *in quo vnus quidem spiritus est, qui tamen omnes libras spiritus, is est Messias; de quo dictum est: & exhibit virga ex trunco Ischobai, &c. & requiescet super ipso spiritus Iehouae, spiritus sapientiae ac intelligentiae, &c.* (m) ABARBANEL ait: *exhibit virga; is est Messias, filius Dauidis.* Id confirmat quoque TANCHVMA (n). Teste ABEN ESRA, magna praeter istos interpretum est cohors, qui de Messia hic sermonem esse arbitrantur. (o) Accedit, quod ea Iudaei

(d) *Sanbedr.* fol. 93. 2. Et in *Talm.* Hierof. Berachoth, fol. 51. apud LIGHTFOOTVM, in *Horis Hebr.* & *Talm.* ad *Matth.* II, 1.

(e) *Sect.* 85. fol. 83. 4. ad *Genes.* XXXIIX, 18. & ad cap. XLIX, 8. apud *Raymondum*, part. III. dist. III. 9. 5. & *Schoetigenium*, tom. II pag. 161.

(f) *Medrasch rabboth*, *Breschit*, fol. 75. col. 1. (g) *Genes.* XXXIIX, 18.

(h) אמר ר' הוניה ניצנצה בה רוח הקדש. חותמך זו מלכותו ומטמך זה מלך המשיח היך מה דאתאמר ויצא חומר מגזע ישי:

(i) fol. 300. col. 1. apud *Eis-nmengerum*, part. II. pag. 654. (k) ad h. l.

(l) אילן וכצר משרשיו יברה וכל הענף על מלך המשיח; In editione Bassiceusi tria vltima verba omissa sunt.

(m) *Edir.* *Francof.* ad *Moenum* procuratae, 1686 ad *Numeror.* XXVII. 16. fol. 44. col. 4. חרות אחת יש בו ותוא שנקלה כל הרוחות זה משיח זה שנתאמר ויצא חטר מגזע ישי וגו' ונחה עליו רוח יי' רוח חכמה ובינה וגו':

(n) In *Lalkut* part. I. fol. 247.

(o) ויצא רובי המפרשים אמרו כי זה המשיח:

daei etiam, quae locum nostrum excipiunt, arteque cum illo cohaerent, de Messia dicta esse persuasum habent. (p) Inter quos id libere effatur A BARBANEL, nequaquam ista ad Hiskiam transferri posse.

In Michae vaticiniis, qui Iesaiæ aequaeuus fuit, cap. V, r. maxime nobis notandum est: *tu, Berlebema Ephraza, parua* (minor quidem es, quam) *ut sis in chiliadibus Iudae:* (nihilominus) *ex te mihi exiit* (aliquis,) *ut sit dominator in Israele; cuius romen egressiones sunt ab aeterno, a diebus aeternitatis.* Praecipuum, quod hic manifestatur, locus est natiuitatis, Bethlehema.

TARGVM nobiscum concordat; in eo enim Messiae vox interposita deprehenditur. (q) Idem affirmatum fuit in BRESCHIT RABBA, & declaratum, id dudum, eo scilicet tempore, quo templum secundum deuastabatur, suum esse sortitum euentum. Audiamus narrationem: *Aliquando Elias* - - - (de quo spectato, auditoque multas Iudaei proccederunt fabulas,) *in itinere versabatur, eo ipso die, quo templum euersum est. Tum audiuit* - - - (hanc coelo delapsam vocem:) *templum sanctum vastationi proximum est. Cum haec audiret Elias; putauit, fore, ut totus mundus destrueretur: & cum quosdam reperisset arantes & serentes; dixit iis: Deus sanctus & summe laudandus irascitur mundo, templumque suum deuastaturus, filios autem suos in exilium pulsurus, atque inter gentiles diriecturus est; & vos rebus, per exiguum tempus durantibus, operam datis. Audita est rursum vox coelestis, quae dixit: fac ipsos missos; quia iam uarus est Israelitis saluator. Quaesuit Elias: ubinam ille est? Respondit vox coelestis: in Berlebema Iudae, &c.* (r) RASCHIVS: (s) *tu, Berlebema, inquit, Ephraza, unde*

B 2

David

(p) *Talm. Sanhedr. fol. 93. 2. Sohar. Gen. fol. 68. col. 269. fol. 77. col. 303. Exod. fol. 28. col. 111. fol. 31. col. 123. fol. 71. col. 281. Leuit. fol. 10. col. 37. Tikkune Sohar, c. 10. pr. c. 21. fol. 59. i. c. 69. fol. 114. 2. Appendix Tikkune Sohar c. 6. pr. c. 26. init. ad Gen. I, 5. Sohar Chadasch, fol. 48. i. fol. 51, 2. Breschit rabba, Sect. 2. fol. 4. 4. ad Gen. I, 2. ad cap. XXII. 10. sect. 98. fol. 95. 4. ad Gen. XLIX, 1. & 10. (coll. Raymundi part. II. 5. 9.) Schemoth rabba, sect. 15. fol. 114. 4. Medrasch Ruth rabba, fol. 41. 1. Medrasch Thillim ad Psal. II, 11. fol. 3. 3. Pf. XXI, 1. 2. fol. 16. Pefkta rabba, fol. LII. 2. 3. fol. 60. 1. fol. 63. 1. Bechai in Legem, fol. 59, 2. Ialkut Schimoni, part. II. fol. 56. 4. Tanchuma fol. 2. 1. 2. fol. 83. 1. & in Ialkut, part. II. fol. 133. 1. Abarbanel ad hoc cap.*

: מנך קדמי יפק משיחתי :

(r) Conseruauit locum, in codicibus, quos Iudaei typis excribendos curauere, omissum, Raymundus Martini, part. II, 7, 4. (s) in Comment, ad hunc locum,

David exiuit - - - *parua* (minor es, quam) *ut sit in obliuiscibus Iudae*; *dignum fuit, re esse paruam in familiis Iudae, proptec haerentem in re Ruthae* (x) *Moabiticae impuritatem* (immundum cum illa a Boaso initum matrimonium:) *ex re mihi exhibit Messias, filius Davidis.* *Et ita ipse* (David) *dixit: (u) lapis, ab aedificatoribus improbarus,* (adhibitus est ad caput anguli.) (x) KIMCHIVS etiam arbitratur, Messiam hic memorari; attamen, suis simul effugium quoddam paraturus, temere comminiscitur, Bethlehemae mentione nihil aliud contineri, quam Messiam e genere Davidis fore. (y) IACOBVS ABENDANA in eadem sententia est. (z) Ex Cantico quodam sabbathico haec proferuntur verba: *per filium Ischbani, Berlebemitae, animae meae redemptio propinquauit.* (a) Illustrantur haec, si adiicimus, quod in explicandis verbis, cum loco nostro cohaerentibus, Rabbini professi sunt. (b)

Verbis IEREMIAE cap. XXIII, 5. *ecce dies venturi sunt, Iebouae dictum est, quibus suscitabo Davidi germen iustum:* confirmatur, ex Dauidica familia Messiam prouenturum. TARGVM germen exhibet, Messiae nomine explicatum. KIMCHIVS: *iste, inquit, est Messias.* Et alibi: *germen Dei (est) Messias, filius Davidis; quemadmodum dictum est: suscitabo Davidi germen*

(x) Ruth. c. IV, 9. sqq. (u) Psal CXIIX, 22.

(x) ואתה ביתלחם אפרתה שיצא דוד משם צעיר להיות באלפי יהודה ראוי היתה לחיות צעיר במשפחתו יהודה מפני פסולת רות המואבית שבך ממך יצא לי משיח בן דוד וכן הוא אומר אבן מאסר הכונים:

Calucrius, in *Gloria Christi* particulam huius loci in testimonium citans. post hanc addidit, quae in nostra editione Basleensi non extant: וכן הוא אומר אבן מאסר הכונים. Alius vir eruditus verba: וכן הוא אומר אבן מאסר הכונים sic conuertit: *von vvelchem (Messia) auch geschrieben steht, (Psal, CXIIX, 22.) der Stein &c.* *Raschius* quidem non addidit, sed ad Messiam hoc dictum refert: eius tamen ad Psalmum istum commentatio id habet, hunc ad belli Gogici & Edomitici tempora, Messianis coniunctissima, pertinere; & KIMCHIVS expresse hic Messiam intelligendum esse monuit.

: ממך יצא לי המשיח כי מורע דוד שהיה מביהלחם: (y)

(z) In *spicilegio ad Michlal Iophi*, vid. *Io. Henr. MICHAELIS* in notis ad h. l.

(a) Apud *Calucrium*, in *Gloria Christi*, qu. 223.

(b) E. g. in *Talm. tr. Sanhedr.* fol. 98. col. 2. R. *Iaac Abarbanel* in *Majene Iescbua*, fol. 76. col. 3. R. *Iebuda Bezael* in *Nezach Iisrael*, cap. 21. fol. 31. col. 1. apud *Eisenmengerum* II, Th. p. 650. 651.

germen iustum. (c) TANCHVMA: ecce vir, cui zemach nomen est. Hic est Messias, de quo dicitur: suscitabo Davidi germen iustum. (d) Similiter ABARBANEL prodidit sensum. Operæ quoque pretium erit, cognouisse, quæ a Iudais in verborum, loco nostro adiectorum, item cap. XXX, 15. & Ezech. XXXIV, 23. & 24. explanatione eduntur, confessiones (e).

DANIELIS cap. VII, 13. & 14. Singulare visum enarratum est. Illi enim filius Dei, humana indutus forma, ostendebatur. Locum ex Chaldaico ita conuertit Castatio: *spectabam per nocturna visa, quum in nubibus aeris tanquam hominis filius veniebat, qui ad longæuum pervenit, in eius conspectum adductus. Atque ei tanta potestas, dignitas, regnum datum est, ut omnes omnium linguarum populi, & nationes eum colerent, æterna ac immutabili potestate, imperditoque regno proeditum.*

In TALMVDE R. Iehoscha (f) hoc modo fertur differuisse: *scriptum est* (derege, Messia:) *ecce in nubibus coelestibus, tanquam hominis filius, venit. Et scriptum* (quoque de illo) *est: miser & insidens asino.* (Quomodo hæc inter se concilianda sunt?) *ſ* (Israelitæ splendido aduentu) *digni fuerint; in nubibus coelestibus venit: ſi eo fuerint indigni; (ut) miser & asino insidens* (adueniet.) (g) Eadem fere dictorum illorum conciliatio in BRESCHIT RABBA adfertur; (h) & in IALVT SCHIMONI TALMUDICUS LOCUS infertus conspicitur. (i) In BEMIDBAR RABBA istam re-

B 3

peri-

(c) ad Ies. IV, 2. צמה ה' משיח בן דוד. כמו שנאמר והקימותי צמה ה' צמה צדיק;

(d) ad Zach. IV, 12. apud Schoettigenium tom. II, p. 219.

(e) In *Medrasch i billim* ad Pl. XXI fol. 19. col. 3. & *Targum.* (Conf. לעת ערב, Arab. fol. 44. col. 1.) *Kimchius* & *Abarbanel* ad Ezech. XXXIV. 23. 24. & c. Adæatur quoque *Raymundus*, Part. II. cap. 5. §. 8. Conferri etiam posset *Ierem.* XXXI. 22. & ad locum hunc considerandum adhiberi *Sobar*, Gen. fol. 13. col. 52. *Medrasch Tbillim* ad Plal. LXXXIII. fol. 28. 1. *Castatio* in comment. ad h. l. *Henr. Jac. van BASHVYSEN* dissert. de sanctitate & virginitate *Mariae*, p. 12. & *SCHOETTIGEN.* tom. II. p. 203. (f) *Sanhedr.* in col. *Israel* cap. 11. §. 33 fol. 98. 1.

(g) כתוב וארו עם ענני שמיא כבר אנש אחי וכתיב עני ורכב על חמור זכו עם ענני שמיא לית זכו עני ורכב על חמור;

(h) Ad Gen. XLII, 12. apud *Raymundum*, part. III. dist. III. 16. 1.

(i) ad Dan. VII. part. II. fol. 156. col. 4. init. edit. *Francof.* ad *Mocnum* procuratae c1616c1xxxvi.

perimus sententiam: (quod *Messias* (in totum terrarum orbem imperium habiturus sit,) *videnam* (liquet?) *Quia scriptum est* - - - *Et ecce in nubibus caelestibus*, &c. (k) *Soharis* autor his verbis suum expressit sensum: *hic est rex, Messias, de quo (l) dictum est: Et temporibus regum illorum condet Deus caeleste regnum.* (m) *R. Saadias* ait: *hic est Messias, iustitia nostra.* (u) *Aben Esra*: *R. Ieshua dixit: hunc, qui sit hominis filio similis, esse regem, Messiam. Et omnino certum est hoc dictum.* (o) His ad stipulantur *Medrasch Thillim, Tanchvma, (q) Raschivs, Bechal.*

Cap. IX, 24. tempus designatur, quo venturus sit *Messias*: *Septuaginta hebdomades decisionis definitae sunt super populo tuo, Et vrbe tua sancta, ad cobibendam praearicationem, ad finienda peccata, ad expiandam iniquitatem, Et ad iustitiam aeternam adducendam, Et ad obsequandam visionem Et prophetam, Et ad vngendum sanctorum sanctissimum.* Quamque harum hebdomadam, sub quarum finem, reipublicae Iudaicae excidio conterminum, expectandus erat *Messias*, septem constare annis, Iudaei oriam concedunt. (r) *Nec abnuunt iidem, haec ad Messiam, eiusque aeuum respicere.*

Breschit Rabba: *haec sunt praecepta Et bonae actiones; nam propinquum est, vr salus mea veniat, Et iustitia mea reueletur. Rex Messias (significatur); siquidem scriptum (de eo) est: Et ad iustitiam aeternam adducendum.* (s) *Aben Esra* sanctorum sanctissimum fateatur esse *Messiam*. Praeterea nobiscum affirmat, (r) illa aetate, qua reipublica Iudaica a Romanis deleta est, *Messiae* euenisse natiuitatem, dicens: *hic est Messias, qui vinctus est, quemadmodum maiores nostri tradiderunt; nam illo die, quo Hierosolyma eversa fuit, natus est.* (u) *R. Moses Nachmanides* iridem (x) fan-

(k) *Medrasch rabboth*, Bemidbar, sect. 13. fol. 209 col. 4.

מלך המשיח מנן דכתיב וארו עם ענני שמיא ונומר;

(l) Dan. II, 44. (m) Genes fol. 85. col. 338.

(n) In comment. ad h. l. זהו המשיח צדקינו;

(o) אמר רבי ישועה כי זה כבר אנש הוא המשיח ונכח דבר;

(q) fol. II, 1. 2.

(r) *Talm.* in Abhoda sara cap. Liphne Edehen. *R. Saadias, Aben Esra, Raschivs;* Auctor libri, *Beth Israel*, in explic. cod. *Talm.* de Nazireatu, cap. 5. fol. 25. *Seder olam* in *Ialkut*, Part. II. fol. 79. 4.

(s) Ad Gen. XIV, 18. apud *Caluocrium* qu. 207. (t) ad Cantic. VII, 6.

(u) Conf. eiusd. comment. ad *Ies.* LII, 13. *Talmud* Hierosol. Berachoth fol. 5. r.

(*) sanctissimum illud, quod vñctum iri dicitur, Messiam esse interpreta-
 tur: *sanctissimum est Messias, es filius Davidis* (electus, ac) *consecratus*. (y)
 ABARBANEL etiam dat, sanctissimum illud sic posse explicari: aliam vero
 appellationis rationem commemorat, ac simul confitetur, sub vo-
 cabulo iustitiae Messiam quoque latere. Ait: *vel verba: Et sanctissimum vn-*
getur: significans Messiam, qui nostra iustitia est. Etenim cum Israelitae v-
niuersim sancti vocentur: Messias sanctissimum appellatur, quia omnibus Isra-
elitis sanctior erit. (z) R. ASARIAS de voce, iustitia, idem sentit. (a) Iuuat
 quoque euoluere Psal. XLV. & cum verbis hebraicis chaldaicam versio-
 nem conferre.

HAGGAEVS cap. II. 6-9. reduces ex Babylonico exilio ita affatur:
sic enim dixit Ieboua exercituum: adhuc semel; idque breuifiet; ego caelum;
terram, mare, aridumque commouebo. Cunctasque gentes commouebo; Et
venies desiderium omnium gentium: ac implebo domum hanc gloria, dixit Ie-
boua exercituum. Meum est argentum, meumque est aurum; dictum (hoc)
Iebouae exercituum. Maior erit gloria domus huius posterioris, quam pri-
oris; dixit Ieboua exercituum: Et in loco hoc dabo pacem; dictum (hoc) Ie-
bouae exercituum Tempus venturi Messiae dupliciter indicatur; dicit pro-
 pheta: illud esse propinquum; & eo contineri aeuo, quo templum, quod
 tum exstruebatur, staturum esset.

Inter TALMUDICOS doctores est, qui haec omnia Messiae tribuit, e-
 insque temporibus. *Roscius* in suo commentario, (b) sententiam illius his
 verbis recensuit: R. AKIBA (verba: adhuc semel, idque breui, &c.) *argu-*
re exposuit, (ca referens ad) *tempora Messiae*. TANCHVMA haec adfert: *ce-*
lebreter nomen regis omnium regum, qui omnia miracula, quae Israelitorum
causa

Echa rabbarbi, fol. 59. 2. & 300 col. 1. R. *Iebuda* Bezaleel, in *Nezach Israel*, cap.
 25 fol. 28. col. 1. cap. 50 fol. 57 col. 3. R. *Isachar* Behr fil *Naphthali* in *Mat-*
tenoth Kehunna *Raymundus* part. II. cap. 6. G. E. *Edzardus* ad cap. I *Abhoda*
sara, p. 251. 252. *Eisfennergerus*, Part. II pag. 653. 668. *Schoetgenius*, tom. II. p. 527.

(x) ad h. l. (y) Apud *Caluocrium*, qu. 207.

(z) Apud *REINBECCIVM*, lib. cir pag 89.

(a) In *Meor enaim*, edit. Mantuanae, Part. III. cap. 43 fol. 139. apud *Eisfenner-*
gerum II. Th pag. 650.

(b) ad *Sanhedr.* cap. *Chelek* fol. 97. 2. רבי עקיבא הריש ליה לימור
 conf. *Raymundus*, Part. II, cap. IV. §. 12.
המשיח

causa in desertis locis edidit, tempore etiam futuro (id est Messiano (c),) Zionis causa edet. . . De (eo, quod in) desertis locis (accidit, scriptum est, Psal. LXIIX, 9.) terra tremuit, caeli etiam stillarunt. De (eo autem, quod in) Zione (fiet, praedictum est, Hagg. II, 6.) ego concutiam coelum & terram. (d)

In ZACHARIAE cap. IX, 9. haec inuenimus: *exulta valde, filia Zionis, laete exclama, filia Hierosolyma; ecce rex tuus uenit tibi; iustus & seruatus est: miser & insidens asino, hoc est, asino, pullo asinarum, id est, matrum astanti gregem, atque idcirco a nemine adhuc infesso.)* Ostendit vates, aduentum Messiae humilem quidem fore, plenumque miseriae; sed nihilominus largam illo gaudendi materiam allatum iri.

Si Iudaeorum consensum quaerimus; TALMVDIS locus supra (e) extat, in quo est confessio, prophetam de Messia loqui. BRESCHIT RABBA conuenientem talmudicae explicationi sensum promit: *Melchisedecus, rex Salem. Hoc est, quod scriptura habet, (Pl. CX, 4.) iurauit Dominus, & non poenitebit ipsum: tu es sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedeci. Quisnam uero est ille? (Respondeo: est) rex, Messias; quemadmodum dicitur: (Zach. IX, 9.) ecce, rex tuus uenit tibi, iustus &c. (f)* Item: *quando Messias Hierosolymam uenerit, redemptum Israelitas; tunc sternit asinum suum, eique insidet, & (sic) Hierosolymam uenit, ut se humiliter gerat; quemadmodum dictum est, (Zach. IX, 9.) pauper, & asino insidens. (g)* Alio loco, (h) ubi haec Iacobi, ablegandum ad Esauum nuntium instruentis, uerba: est mihi bos & asinus: (i) explanantur, Iacobo eam tribuit mentem, ac si, quamuis obscure, attamen minaciter, Esauo, qui Edom quoque dictus est, denuntiari uoluisse: duos ex progenie sua orituros Messias, regni Edomitici, seu Romani, euerfores: *est mihi bos & asinus . . . Rabbini nostri dicunt: bos est is, qui ad bellum gerendum unctus est, (Messias bellator, Iosephi*

(c) Vide Schoettgenii Horas Hebr. & Talm. tom. II. pag. 25.

(d) fol. 77. r. ad Deuteronomii princ. apud Schoettgenium, tom. II. pag. 75.

(e) ad Dan. VII, 13 illustrandum citatus.

(f) ad Genes. XIV, 18. apud Raymundum, part. III. dist. III. 15. 10. Conf. quoque Breschit rabba, sect. 75. fol. 74. 2. item ad Genes. XLIX, 10. 11. sect. 99. fol. 98. 1. & ad capitis huius v. 14. apud dictum Raymundum, part. II. 11. 13.

(g) apud Raymundum, part. II. dist. III. 16.

(h) in Med. asch Rabboib ad Legem & quinque uolumina; Breschit fol. 66. col. 2.

(i) Genes. XXXII, 6.

phi filius;) quemadmodum dictum est: (Deuter. XXXIII, 17. sicut) primo genito bovis eius, honos ipsi (est.) Ad asinum quod arriuer, hoc (significatur) rex, Messias, (Dauidis filius;) quemadmodum dictum est: miser & insidens asino, &c. (k) In SCHIR HASCHIRIM RABBA sua uenit offendimus confessionem, haec futuro tempore, quod Melliani aevi nomen est, impletum iri. (l) In MEDRASCH KOHELET quaedam Mosis & Messiae in factis nonnullis asseritur conuenientia, atque inter alia humilis illa equitatio commemoratur: Dixit: R. Barachias, qui id a R. Isaaco acceperat: qualis redemptor primus (fuit), talis (erit) redemptor postremus. Quid redemptor primus (fecit?) Id, quod dictum est: (m) accepit Moses uxorem suam, suosque filios, & uehendo imposuit asino. Ira (etiam) redemptor postremus (aget;) quemadmodum scriptum est: miser, & uectus asino &c. (n) R. SAADIAS: nomine scriptum est, inquit, de Messia: pauper & insidens asino? Veniet demisse; etenim non ueniet, equis insidens, superbe, opumque felicitate (affluens.) (o) ABEN ESRA scripsit: hic est rex, Messias, filius Dauidis; quanquam alii, Messiam, Iosephi filium, intelligant. (p) RASCHIVS: nullo modo, ait, id ad alium referri potest, quam ad regem, Messiam; quod scriptum est de illo, (de quo hic fermo est): & dominium eius ab (vno) mari ad (alterum) mare (pertingit.) Etenim templi secundi temporibus non inuenimus dominatorem Israelis, qui talis (tanto imperio praeditus) fuisse. (q)

C

MALA-

(k) ויהי לי שור וחמור וגומר... רבנן אמרי שור זה משיח
מלחמה שנאמר בכור שור הדר לוי חמור זה מלך המשיח
שנאמר עני ורוכב על חמור וגומר;

(l) fol. 7. 3. ad Cantic. I, 4. apud Schoetgen. tom. II. 64. (m) Exod. IV, 20.

(n) מדראשב רבבוב, Kohelet, c. I, 9. fol. 63. col. 2. אר" ברכייה בשר
יצחק כנואל ראשון כך גואל אחרון מה גואל ראשון נאמר
ויקה משה ארץ אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור כך
גואל אחרון שנ' עני ורוכב על החמור וגו';

(o) והלא כתוב על משיח עני ורוכב על חמור...
יבוא בענוה כי לוא יבוא על סוסים בגאות ואשר;

(p) apud Schoetgen. tom. II. 210.

(q) אי אפשר לפותרו אלא על מלך המשיח שנ' בו חמור
ומשל מים וער ים ולא מצינו מושל לישראל כזה בימי בית שני;
Conf. eiusdem Comment. ad Exod. IV, 20. item, Pirke R. Elieser, c. 31. Me-
drasch Thillim, ad Psal. XC. 15. Sohar Leuit. fol. 38. col. 151. Numer. fol. 85.
col. 332. fol. 97. col. 386. Deut. fol. 117. col. 465. 471. fol. 118. col. 471. Sohar

MALACHIAS, CAP. III, I. eadem natiuitatis Messianae momenta attigit, illustrat & confirmat, quae paulo ante in Haggaei vaticinio obseruauimus. Verba illius haec sunt: *Ecce ego mittam meum angelum (nuntium,) qui viam ante me praeparabit: & repente veniet ad templum suum Dominus, quem vos requiritis, foederisque angelus, quem vos auctis, ecce venis; ait lehoua exercituum.* R. SAADIAE duplex reperitur locus, quaerendi in his verbis Messiae index. Dicit enim: *Quod si non venerit (filius Iosephi:) certe filius Davidis, (Messias) veniet repente; quemadmodum dictum est: & repente veniet ad templum suum Dominus, quem quaeritis.* Item: *ante Messiam, Davidis filium, erit aliquis, qui ei pro legato erit, qui apert populum, & viam expurget; quemadmodum dictum est: ecce ego missurus sum angelum meum &c.* (r) MAIMONIDES, de Messiae acuo differens, (r) nostrum quoque locum in testimonium citauit: *regis, Messiae, temporibus, per spiritum sanctum, qui super israelis, requiescet, Israelitae ex effato illius (secundum tribus, familiasque suas) recensebuntur; quemadmodum dictum est: ecce missurus sum angelum meum, &c.* KIMCHIVS clarissime rem enunciat: *dominus hic est rex, Messias; idemque etiam angelus foederis est.* (r) Eadem apud ABARBANELLEM & in commentario, MICHAL IOPHI, expositio reperitur.

Longius nos progredi haud finit scriptionis forma ac ratio. Necessè est, vt nunc subiiciamus, quod nobis praecipuum esse videretur. Vos, carissimi Fridericianae nostrae ciues, cohortandi estis ad religiosam consecratorum memoriae nati Messiae dierum celebrationem.

Quam necessaria vero huiusmodi hortatio sit, facile patebit, & indolem suam explorantibus, & praesentis non minus, quam praeteriti temporis intuentibus experientiam. Ista certe admodum vulgata litteratorum hominumprehenditur vitiositas, per quam fastidii plena res est, festos dies studio transigere, christiana professione digno; illo maxime, quo quisque suae potissimum animae curam fuscipiat ampliozem; & ad hanc cum

Chadafeh, fol. 63. 2. ad Cohel IX, 14. *Pesikta rabvathi*, fol. 01. 1. 2. *Ialkut Schimoni* in Pentateuch fol. 28. col. 2. num. 98. ad Genes. XXII. 3. & in Zachar. fol. 86. col. 1. num. 145. *Eysenmengerus* part. II. 697.

(r) In **הַמְּנוּחִים** fol. 38. col. 3. & tr. 8. apud *Caluorium*, qu. 219. & apud REINBECCIVM, lib. cit. pag. 91.

(s) In **מַלְכֵי הַבְּרִית** apud *Caluorium*, qu. 219.

(t) ad h. l. : **הַדָּרוֹן הוּא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ וְהוּא מֶלֶךְ הַבְּרִית**; conf. etiam *Schemoth rabba*, sect. 32. fol. 134. 4. *Debarum rabba*, sect. 4. fol. 256. 2. *Tanchuma* fol. 31. 1. fol. 66. 1.

alia praesidia adhibeat diuina, tum ea inprimis, quae a quoque festo die peculiariter subministrantur. Ad taedium hoc ubi aetas lubrica, licentia academica, aliaeque accesserint corruptelae; praeuisu facile est, qualis tum christianarum feriarum futurus sit usus. Quid fiat, in vulgus constat, & tale est, ut id cum reliqua improbitate, indies ferme impudentiori, animo sine dolore repraesentare, enumerare autem prae pudore nequeamus. Attamen irreligiosum foret, id prorsus dissimulare. Hoc esset profanae indulgentiae speciem praebere; & prouehere impietatem; ita in culpa, poenaeque diuinae societatem veniremus.

Quotquot igitur sibi conscii sunt, se in ista verae salutis suae negligentia haerere, ac omnes animi sub CHRISTI disciplina curatius emendandi opportunitates flocci pendere, illasque mutare in pigritiae delinitionem, irritamenta luxuriae, libidinisque explendae, & ostendendae irreligionis occasionem; illos, pro paterna nostra caritate, impense hortamur, rogamus atque obtestamur, ut solemnia haec CHRISTI natalitiorum sacra sibi velint esse respiciendi, modoque spirituali renascendi, principium; ut, reiecta improvidae mentis securitate, sui vere incipiant habere curam; ut, repudiata inprimis sordida & malefica voluptate, puriorem animi quaerant, serenam, salutiferam, perennem.

Esse autem in CHRISTI natiuitate ad eam perueniendi viam, id supra praenuntiauit Zacharias, Israelitas ob Messiae aduentum gaudere iubens, & prae laetitia exultare atque exclamare. Idem, nato Messia, coelestis declarat praeco, perterritos alloquens pastores: *en ego vobis enim ingentem nuntio laetitiam, toti populo futuram: videlicet, vobis hodie natum esse seruatorem, qui Christus Dominus, in oppido Davidis.* Hoc de Christo gaudium, recte conceptum, seruatumque durat, crescit, (u) & ex ipsa tristitia intercalari capit incrementa. (x)

Percepturi vero diuinam istam laetitiam quomodo animati esse debeant, & quam ingredi eos oporteat viuendi rationem, epistolica pericopa, (y) quae primo dierum horum festorum publice solet explanari, bene his verbis docet: *Apparuit gratia Dei salutaris cunctis hominibus; erudiens nos, ut, impietate mundanisque cupiditatibus obditi, sobrie & iuste & pie viuamus in hoc seculo.*

Quibus porro vrendum sit subsidiis, ut diuino gaudio afficiamur, & cumulemur, exrege audiamus. Ita Dauid: *Ad me quod attinet, lege tua oblector;*

(u) Ioh. XV, 11. XVI, 22. 24. XVII, 13, &c. (x) Ibid. c. XVI, 20. (y) Tit. II, 11, 12.

lector; testimonia tua sunt deliciae meae, meique consiliiarii: contingat mihi misericordia tua; nam tua lex meae sunt deliciae. Quam dulciora sunt palato meo verba tua! melle (dulciora) ori meo (sunt.) Lactor ego verbis tuis, perinde ac qui multam reperit praedam. Pro haereditate testimonia tua accepi in aeternum; nam gaudium cordis mei illa (sunt.) Via testimoniorum tuorum (perinde) gaudeo, ac summa opulencia. Angustiae & afflictio me deprebenderunt; praecepta (tamen) tua mea (sunt) oblectamenta. Nisi tua mihi lex esses in deliciis, tum in meo periissem miseria. (z) Christus quoque sermonibus suis eam veri procreandi gaudii vim insitam esse affirmat. Haec, inquit, vobis eloquutus sum, ut & mea laetitia in vobis maneat, & vestra laetitia repleatur. (a) Impertitus gaudio dominico Iohannes eundem illius hauriendi fontem, enangelium Christi, alii monstrat, in prima epistola scribens: Quod & vidimus & audiuimus, id vobis annuntiamus, ut & vos nobiscum communitatem habeatis. Est autem nobis communitas cum patre, cumque eius filio, Iesu Christo. Atque haec vobis scribimus, ut gaudium vestrum sit completum. (b)

Vfus autem diuini verbi, qui istum fructum adfert, non desultorius est, sed meditationi inhaeret. Is animi statum suis inregimentis euoluit, nudatque; parit suspiria, & preces serias; salutarem poenitentiam efficit, fidem religiosam, & veram sanctitatem. Quantum vero in ipsis precibus curatioribus situm sit praesidii ad animum diuinitus laetificandum, Seruator aperit, dicens: *Petite, & obtinebitis: ut plena sit vestra laetitia. (c)*

Agite igitur, ciues per dilecti: vos etiam, quorum in hodiernum vsque diem nobis dolenda est conditio: ita, ut ostendimus, cum toto codice diuino viximi, tum iis speciatim locis eius, quibus Messiae praenuntiata fuit natiuitas. Certe vaticinia, supra proposita, & inimicae gentis testimonio, quod veritas extorsit, nobis commendata, si rite ponderabuntur, & conferentur cum contextu suo, cum aliis eiusdem argumenti locis, & cum euentu, tam pleno oblectationis, quam venerabili; suam illa apud vos vim non sinent intercidere, sed largiter exferent, animum ex veterno excitando, mutando, muniendoque aduersus corruptelas, & sincera in eum infundendo gaudia; vnde felix ac beata vitae ratio consequetur. Tum vos haud pigebit publicis sacris, quibus Christus colitur, & cum natiuitatis suae fructibus offertur amplectendus, diligenter interesse; cohonestabit illa; ac per ea quoque in adipiscenda, & retinenda salute animi multum proficietis. Faxit benignissimus DEVS, ut tanta Vobis omnibus obtingat felicitas! P. P. Halae, in Academia Fridericiana, pridie Natalis Dominici c1o locc xli.

(z) Psal. CXIX, 70. 24. 77. 174. 103. 162. III. 14. 143. 92. (a) Ioh. XV, II. coll. cap. XVII, 13. (b) cap. I, 3. 4. (c) Ioh. XVI, 24.

Halle, Diss., 1741

ULB Halle
004 779 452

3

ACADEMIAE FRIDERICIANAE
PRORECTOR
CHRISTIANVS
VVOLFIVS

REGI BORUSSIAE A SANCTIORIBVS CONSI-
LIIS ACADEMIAE PROCANCELLARIVS IVRIS NATVRAE
AC GENTIVM VT ET MATHESEOS PROFESSOR PVBLI-
CVS ORDINARIVS PROFESSOR PETROPOLITANVS HO-
NORARIVS ACADEMIAE REGIAE SCIENTIARVM PARISI-
NAE SOCIETATVMQVE REGIARVM BRITANNICAE
AC BORVSSICAE MEMBRVM

SENATVSQVE ACADEMICVS

ANNA SACRA

NATALIVM
DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI

AD D. XXV. DEC. clo lxxx XLI

INDICVNT
COMMENTATIONE

QVA

IVDAEI CHRISTIANAE DIVINORVM DE NA-
TIVITATE MESSIAE VATICINIORVM EXPLI-
CATIONIS CONFIRMATORES

SISTVNTVR.

H A L A E

IN TYPOGRAPHIA IO. CHRISTIANI HENDELII,

